

“ALPOMISH” DOSTONIDA SUNNAT TO‘YI MAROSIMINING BADIY TALQINI

Sharipova Maxbuba Baxshilloevna

*Buxoro davlat universiteti
Maktabgacha ta’lim kafedrası o’qituvchisi*

Аннотация: *Ushbu maqolada “Alpomish” dostonida ifoda etilgan bola hayotiga doir marosimlardan biri bo’lgan “Xatna” marosimini tashkil etishi, bu marosimning ijtimoiy hayotdagi o’rni haqida fikr-mulohaza bildirilgan.*

Калит сўзлар: *“Alpomish” dostoni, folklor, “Xatna”, “Chukpuron”, “Sunnat to’yi”, o’g’il bola, marosim, ritual, to’y marosimi*

Аннотация: *В данной статье высказывается мнение об организации обряда «Хатна», который является одним из обрядов, связанных с жизнью ребенка, выраженных в эпосе «Алпомыш», и роли этого обряда в социальной жизни.*

Ключевые слова: *эпос «Алпомыш», фольклор, «Хатна», «Чукпурон», «Суннат тойи», мальчик, обряд, обряд, свадебный обряд.*

Abstract: *This article expresses an opinion on the organization of the rite "Khatna", which is one of the rites associated with the life of a child, expressed in the epic "Alpomish", and the role of this rite in social life.*

Keywords: *epos "Alpomish", folklore, "Xatna", "Chukpuron", "Sunnat to'yi", boy, rite, rite, wedding rite.*

“Alpomish” dostonida o’n olti urug’ Qo’ng’irot elida bir chupuron to’y bo’lar ekan, shu to’yga barcha xaloyiq qatori tashrif buyurgan shoh Boybo’ri bilan Boysaribiyni to’ydagı kattalar, ya’ni to’y tashkilotchilari, oqsoqollar ilgarigıday izzat qilib, qadimgıday otini ushlaymaydi. Biylar buning sababini “odamlar bizning kelganimizdan bexabar qoldi” deb o’ylashadi va otlarini o’zlari bog’lab, ma’rakayi majlisga kelib o’tira beradilar. Lekin baribir hech kim biylarning ko’nglini xushlamaydi, ostiga libos tashlamaydi; osh tortganda suzgan tovog’ini choshlamaydi; boz ustiga yana oshning ketini-betini torta-di. Buni ko’rib biylar qattiq xafa bo’lishadi. Ilgari izzat ko’rib yurgan bu odamlarga xalqning bunday munosabati ma’qul bo’lmaydi. Ular bu behurmatlikning boisini so’rab-surishtiradilar. Shunda bir chapanitob boyvachcha poyga betdan turib: “Ey, Boybo’ri bilan Boysari! Bu to’y o’g’illining o’g’lidan qaytadi, qizlining qizidan qaytadi, sening nimangdan qaytadi?! O’zing o’lsang, molingga har kim merosxo’r chiqadi, og’ziga odam kirib ketadi. Sening bundan buyoqdagi yeydiganing oshning keti-beti bo’ladi. Biz sening davlatingdan bo’lib olamizmi?!” – deydi. Biylar bu gapni eshitib, xafa bo’lishadi. Xafa bo’lib, sakson tilla chupuronga tashlab, turib ketishadi.

Chupuron – sunnat to’yı bo’lib, xalq orasida xatna to’yı, bolaning qo’lini halolash kabi atamalar bilan ham yuritiladi. Unga ko’ra o’g’il bolalar toq yoshida (besh yoshdan 14 yoshgacha bo’lgan pallada) sunnat qilinadi. Shu bilan u haqiqiy musulmon yigit, qo’li halol hisoblanadi. Bu narsa Qur’oni karimda emas, balki hadislarda aytilgani

uchun ham uning nomi sunnat to'yi deb yuritiladi. Bu marosim xalq tilida "Xatna", "Chukpuron", "Sunnat to'yi" deb ham yuritiladi.

Xatna — asosan, o'g'il bola olatining chekka kertmagini kesish marosimi. Dastlab ibtidoiy jamoa tuzumida paydo bo'lgan, o'spirin bolaning kattalar safidan o'rin olishi, balog'atga yetishi munosabati bilan bajarilgan. Bunda har xil jismoniy sinovlar (och qoldirish, terini tilish, quloq suprasini yirtish, tishni sindirish, tishni egovlash va shu kabilar)ga duchor etilgan. Shunday odatlar Avstraliya, Okeaniya, Afrikada yashovchi ayrim xalqlarda saqlanib qolgan.

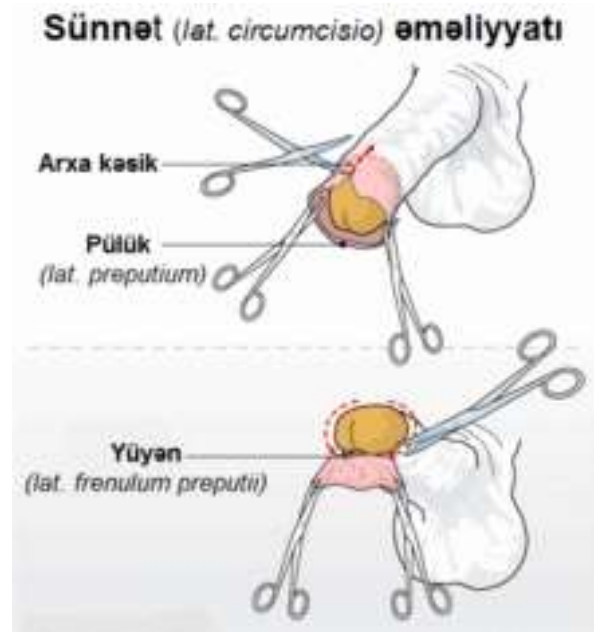
Musulmonlarda bolalar 3—5—7 yoshda, ayrim hollarda 11—12 yoshgacha xatna qilinadi. Xatna marosimlari o'zbeklar va bir qancha xalqlarda to'y shaklida o'tkaziladi. Ilmiy tibbiyotda olat kasallanganda va tug'ma nuqsonlari bo'lganda (parafimoz, fimoz va boshqalar) ham shunday operatsiya o'tkaziladi. Xatna qildirish uchun muvofiq vaqt bo'lishi kerak, ya'ni buni sovuq paytda, xalq tili bilan aytilganda, gazak davrida qilish ma'qullanmaydi. Bunga sabab — bunday paytda yaraning bitishi qiyin bo'ladi. Xatnani bola hali kichik vaqtida, iloji boricha ertaroq qildirgan ma'qul, chunki yoshi katta bo'lgani sayin bola o'zini avvaylab, og'riqni og'irroq o'tkazadi.²³

Xulosa qilib aytganda, qadimdan beri xalqimizda dunyoga kelgan chaqaloqning ismini qo'yishda muayyan udumlarga, qoidalarga amal qilinadi. Chunki qadimgi insonlar o'z ismini tanasining bir qismi deb qaraganligi sabab odamlar o'rtasida ismlar bilan bog'liq tabular, urf-odat va an'analar shakllangan. Tug'ilgan bolaga ism qo'yishda donishmandlarga, avliyolarga murojaat qilingan. Maxsus kitoblardan foydalanilgan. Hatto, yuqorida ta'kidlanganidek, jarayon "Ism to'yi" nomi bilan marosimida bolaning qaysi sulolaga mansubligi, ijtimoiy kelib chiqishi, tavallud topgan vaqti, sog'lomligi inobatga olingan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Sharipova M. "ALPOMISH" DOSTONI BADIY STRUKTURASIDA MAROSIMLARNING O'RNI //ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz). – 2023. – Т. 30. – №. 30.

²³ Vikipediya, ochiq ensiklopediya

2. Sharipova M. “ALPOMISH” DOSTONIDA NIKON TO’YI URF-ODATLARI TASVIRI VA TALQINI //ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz). – 2023. – Т. 30. – №. 30.
3. Sharipova M. РОЛЬ ГЕРОИЧЕСКОГО ЭПОСА В ОБОГАЩЕНИИ ЖЕНСКОГО ЭСТЕТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ //ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz). – 2023. – Т. 31. – №. 31.
4. Sharipova M. МАКТАБГАЧА YOSHDAGI BOLALARDA IFODALI NUTQNING IJTIMOYIY-PEDAGOGIK FUNKSIYALARI //ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz). – 2023. – Т. 32. – №. 32.
5. Sharipova M. МАКТАБГАЧА ТА’ЛИМ ТИЗИМИДА ЕТНИК МАДАНИЙ ТА’ЛИМ ВА UNING TARIXIY ILDIZLARI //ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz). – 2023. – Т. 35. – №. 35.
6. Baxshilloyevna S. M. et al. МАКТАБГАЧА YOSHDAGI BOLALARNING NUTQ O ‘STIRISHNING ILMIY-NAZARIY AHAMIYATI //PEDAGOGS jurnali. – 2023. – Т. 1. – №. 1. – С. 168-168.
7. Nizomiddinovna H. N. et al. KICHIK МАКТАБГАЧА YOSHDAGI BOLALARNING BADIY VA IJODIY QOBILIYATLARINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK VOSITALARI //Scientific Impulse. – 2022. – Т. 1. – №. 4. – С. 1318-1322.
8. Nizomiddinovna H. N., Gulnigor Y. МАКТАБГАЧА ТА’ЛИМ TASHKILOTIDA BOLALAR NUTQINI O ‘STIRISHDAGI DIDAKTIK O’YINLARDAN FOYDALANISH //BOSHQARUV VA ETIKA QOIDALARI ONLAYN ILMIY JURNALI. – 2022. – Т. 2. – №. 2. – С. 122-126.
9. Nizomiddinovna H. N. et al. KATTA GURUH BOLALARINI TABIAT BILAN TANISHTIRISHDA BADIY ADABIYOTNING AHAMIYATI //Scientific Impulse. – 2022. – Т. 1. – №. 4. – С. 1437-1441.
10. Nizomiddinovna H. N. et al. KATTA МАКТАБГАЧА YOSHDAGI BOLALARNING MANTIQ VA INTELLEKTINI RIVOJLANTIRISH //Scientific Impulse. – 2022. – Т. 1. – №. 4. – С. 1323-1327.
11. Низомиддиновна Ҳ. Н. ФАТИК МУЛОҚОТ ТУРЛАРИ ВА ИЛТИФОТ ҲАҚИДА //BOSHQARUV VA ETIKA QOIDALARI ONLAYN ILMIY JURNALI. – 2022. – Т. 2. – №. 2. – С. 27-31.
12. Hamroyeva N. Тилга антропоцентриқ йўналишда ёндашув: фатика ва унинг хусусиятлари //ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz). – 2021. – Т. 8. – №. 8.
13. Низомиддиновна Ҳ. Н. ФАТИК МУЛОҚОТ ТУРЛАРИ ВА ИЛТИФОТ ҲАҚИДА //BOSHQARUV VA ETIKA QOIDALARI ONLAYN ILMIY JURNALI. – 2022. – Т. 2. – №. 2. – С. 27-31
14. Avezmurodovich Q. R. et al. “Yozuv daftari” asosida boshlang ‘ich sinf o ‘quvchilarining chiroyli yozish ko ‘nikmasini shakllantirish usullari (1-sinf misolida) //Scientific Impulse. – 2022. – Т. 1. – №. 4. – С. 1312-1317.

15. Avezmurodovich Q. R. et al. BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINING GRAMMATIKAGA OID TUSHUNCHALARINI SHAKLLANTIRISHDA TA'LIMIY O 'YINLARDAN FOYDALANISH METODIKASI //Scientific Impulse. – 2022. – Т. 1. – №. 4. – С. 1328-1335.
16. Avezmurodovich Q. R., Usmonovna S. S. CHAPAQAY O 'QUVCHILAR BILAN ISHLASH VA YOZUVGA O 'RGATISH JARAYONIDA FOYDALANADIGAN INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR (1-SINF MISOLIDA) //Scientific Impulse. – 2022. – Т. 1. – №. 4. – С. 1336-1341.
17. Qo'ldoshev R. MAKTAB O'QUVCHILARINING GRAFIK VA KALLIGRAFIK QOBILIYATLARINI SHAKLLANTIRISHNING METODOLOGIK ASOSLARI: Ushbu maqolada maktab o 'quvchilarining grafik va kalligrafik qobiliyatlarini shakllantirishning metodologik asoslari haqida gap boradi //Buxoro davlat universitetining Pedagogika instituti jurnali. – 2021. – Т. 1. – №. 1.
18. Avezmurodovich Q. R. JADID MAKTABLARIDA YARATILGAN DARSLIKLAR VA ULARNING METODIK IMKONIYATLARI: Qo 'ldoshev Rustambek Avezmurodovich Buxoro davlat universiteti //Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал. – 2023. – №. 1. – С. 221-225.
19. Qo'ldoshev R. DARSLIK: MAZMUN VA SHAKL BIRLIGI //" ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ АКМЕОЛОГИЯ" международный научно-методический журнал. – 2022. – Т. 1. – №. 1.
20. Qo'ldoshev R. CHAPAQAYLIK: MUAMMO YOKI QOBILIYAT //ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz). – 2022. – Т. 22. – №. 22.
21. Avezmurodovich Q. R., Oybekovna N. D. BOSHLANGICH SINIF O'QUVCHILARINING BOG'LANISHLI NUTQINI O'STIRISH. QAYTA HIKOYALASH VA BAYON TURLARI. – 2022.
22. Qo'ldoshev R. MAKTAB O 'QUVCHILARINING GRAFIK VA KALLIGRAFIK QOBILIYATLARINI SHAKLLANTIRISHNING METODOLOGIK ASOSLARI: Ushbu maqolada maktab o 'quvchilarining grafik va kalligrafik qobiliyatlarini shakllantirishning metodologik asoslari haqida gap boradi //Buxoro davlat universitetining Pedagogika instituti jurnali. – 2021. – Т. 1. – №. 1.
23. Qo'ldoshev R. Scientific theoretical basis of construction of elementary school textbooks //Buxoro davlat universitetining Pedagogika instituti jurnali. – 2022. – Т. 2. – №. 2.
24. Qo'ldoshev R. Boshlang 'ich sinif chapaqay o 'quvchilarni yozuvga o 'rgatishning nazariy asoslari //Buxoro davlat universitetining Pedagogika instituti jurnali. – 2022. – Т. 2. – №. 2.
25. Низомова, Шохиста Шодиевна. "СУВ ВА ОЛОВ ОБРАЗЛАРИНИНГ АДАБИЙ-ИРФОНИЙ АСОСЛАРИ." Scientific Impulse 1.4 (2022): 1391-1395.
26. Nizomova, Shoxista. "Maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini rivojlantirishda tovush tizimini shakllantirish." ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz) 1.1 (2020).

27. Nizomova, Sh Sh. "Symbolic-Emblematic Expression of Water Bodies and Structures in Modern Poetry." AMERICAN JOURNAL OF SCIENCE AND LEARNING FOR DEVELOPMENT 1.2 (2022): 126-128.
28. Низомова, Ш. Ш. (2022). СУВ ВА ОЛОВГА МАРОСИМИЙ МУНОСАБАТЛАРИНИНГ ЗАМОНАВИЙ ШЕЪРИЯТДАГИ ТАЛҚИНИ. *Involta Scientific Journal*, 1(3), 191-199.
29. Низомова Ш. Ш. ЗАМОНАВИЙ ШЕЪРИЯТДА ОЛОВ ОБРАЗЛАРИНИНГ БАДИИЙ ТАЛҚИН ХУСУСИЯТЛАРИ //Scientific Impulse. – 2022. – Т. 1. – №. 4. – С. 1396-1400.
30. Shodiyevna, Nizomova Shoxista. "The Symbolism of Fire and Water in Poetic Context." EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION 2.2 (2022): 170-174.
31. Nizomova, Shoxista. "МАКТАВГАЧА YOSHDAGI BOLALARGA BADIY ADABIYOT BILAN ISHLASHNI ORGATISH." ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.uz) 33.33 (2023).
32. Nizomova, Shoxista. "МАКТАВГАЧА TALIM TASHKILOTIDA O'YINNING VOLA HAYOTIDAGI ANAMIYATI." ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.uz) 32.32 (2023).
33. Низомова, Шохиста Шодиевна. "ВЫРАЖЕНИЕ ОБРАЗОВ В УЗБЕКСКОЙ ПОЭЗИИ." Проблемы науки 6 (65) (2021): 79-81.
34. Kuldoshev R. et al. Mathematical statistical analysis of attainment levels of primary left handed students based on pearson's conformity criteria //E3S Web of Conferences. – 2023. – Т. 371. – С. 05069.